

О.В. ЗАХАРЧУК, доктор економічних наук,
старший науковий співробітник

Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства

Мета статті - обґрунтувати необхідність й основні напрями розвитку та оновлення основних засобів сільськогосподарського виробництва в Україні.

Методика дослідження. Використано методи: діалектичні пізнання процесів і явищ; монографічний (аналіз розвитку та забезпечення сільського господарства основними виробничими засобами); емпіричний (щодо комплексної оцінки сучасного стану об'єкта дослідження); порівняльного аналізу (визначено проблеми й цілі матеріально-технічного забезпечення у державах-сусідах та в Україні); абстрактно-логічний (узагальнення та формулювання висновків).

Результати дослідження. Опрацьовано теоретичні й методичні засади, що передбачають основні напрями забезпечення відтворення та оновлення основних виробничих засобів, підвищення рівня техніко-технологічного оснащення аграрного виробництва, своєчасного і в повному обсязі забезпечення сільського господарства матеріальними ресурсами. Проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку основних виробничих засобів в Україні. На основі дослідження проблем із постачанням - основних засобів для сільськогосподарського виробництва, особливо їх активної складової, розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Елементи наукової новизни. Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо матеріально-технічного розвитку в сільському господарстві, в основу яких покладено модернізацію матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, прискорення вирішення важливих завдань подальшої інтенсифікації виробництва, що сприятиме впровадженню прогресивних технологій, підвищенню продуктивності праці.

Практична значущість. Проведено розрахунки визначення нормативної потреби в основних засобах для виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2025 р. Розроблено пропозиції щодо підвищення фактичної капіталізації сільськогосподарських підприємств, що надасть можливість, зокрема, залучення додаткових кредитних та інвестиційних ресурсів. Табл.: 2. Рис.: 2. Бібліогр.: 20.

Ключові слова: основні виробничі засоби; техніко-технологічне оновлення; матеріально-технічна база; нормативна потреба; амортизація; модернізація.

Захарчук Олександр Васильович - доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку передових країн світу характеризується високотехнологічним аграрним виробництвом при достатньо високому рівні його забезпечення основними виробничими засобами. Своєчасне оновлення основних технічних засобів, обладнання, сільськогосподарських машин гарантує стійкий економічний розвиток АПК. Достатнє, що відповідає сучасним вимогам техніко-технологічне забезпечення сільського господарства, сприяє зростанню

фінансово-економічних показників та рівня конкурентоспроможності вітчизняних аграріїв. Проте в Україні залишається невирішеною проблема техніко-технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва через низку суб'єктивних та об'єктивних причин, які потребують виявлення і пошуку шляхів їх усунення.

На сьогодні залишається високою питома енергоємність та металомісткість виробництва сільськогосподарської продукції порівняно з провідними країнами світу; недостатньо систематизовані пропозиції щодо невідкладних заходів державної підтримки

впровадження пріоритетних технологій та технічних засобів; відсутня стратегія стимулювання інвестицій у розвиток вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу; потребують наукового обґрунтування механізми підтримки створення та функціонування технологічних і техніко-сервісних обслуговуючих кооперативів; не обґрунтовані економічно стійкі джерела фінансової підтримки техніко-технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва; потребують подальшого розвитку форми і механізми державного сприяння техніко-технологічному оновленню та інноваційному розвитку агропромислового виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток методологічних та методичних засад розширеного відтворення основних виробничих засобів, що має важливе значення для забезпечення ефективності використання капіталу і, зокрема, наукове обґрунтування техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва здійснили такі вчені, як В. Андрійчук [1], Я. Білоусько [2, 13, 15], І. Бланк [3], М. Герун [4], О. Єрмаков [5], О. Захарчук [4, 8, 9], В. Іванишин [6], І. Лукінов [7], М. Могилова [10, 15], Г. Підлісецький [12, 18], П. Саблук [16], В. Товстопят [2, 12, 15], Дж. Р. Хікс [19] та багато інших.

Мета статті - обґрунтувати необхідність й основні напрями розвитку та оновлення основних засобів сільськогосподарського виробництва в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Вирішальну роль у розвитку та при-

бутковості аграрного сектору економіки відіграють наявність й органічна єдність капіталу - земельних ресурсів, засобів і предметів праці, робочої сили та підприємства. Значимим обов'язковим елементом сільськогосподарського виробництва є основні виробничі засоби. Від їх якісного стану та структурного складу, рівня капіталоснащеності угідь і капіталоозброєності праці залежить результативність господарської діяльності, розвиток сільського підприємства та сільськогосподарської галузі в цілому. Нині кількісні та якісні параметри основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств України не сприяють високим конкурентним позиціям вітчизняних аграріїв, насамперед середніх та малих форм господарювання на селі.

У досліджених середньостатистичних господарствах Німеччини з подібною до України виробничою спеціалізацією та концентрацією виробництва на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 9,4 раза більше машин та обладнання, ніж у середньому по Україні. Рівень транспортного забезпечення німецьких господарств також вищий - у 10,4 раза [10].

Фактична оснащеність сільського господарства України з розрахунку на одиницю площі значно відстає по цьому показникові від ряду інших країн. Так, станом на 1 січня 2018 р. вартість основних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні була меншою порівняно з аналогічним показником у Польщі - 20,1 раза, у Великобританії - 25,2, у Чехії - 25,6, в Угорщині - 31,7, Франції - 33,5 та в Німеччині - 88,4 раза (табл. 1).

1. Порівняння забезпеченості основними виробничими засобами сільського господарства України з країнами ЄС у 2017 р., разів

Країна	Вартість основних засобів сільського господарства, дол. США	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Вартість основних засобів сільського господарства на 1 га с.-г. угідь, дол. США	Порівняння забезпеченості основними засобами сільського господарства України з країнами ЄС, разів
Німеччина	371137	16719	22198	88,4
Франція	244832	29090	8416	33,5
Угорщина	42462	5337	7956	31,7
Чеська Республіка	27142	4229	6418	25,6
Великобританія	108407	17164	6318	25,2
Польща	74474	14779	5039	20,1
Україна	10363	41281	251	1,0

Джерело: Дані Міністерства аграрної політики та продовольства України та власні розрахунки [4].

Первісна (переоцінена) вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг за даними Державної служби статистики України на кінець 2018 р. становила 399,5 млрд грн, або 4,1% від загальної вартості основних засобів національної економіки України.

Порівняно з відповідним показником 2017 р. вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг зросла на 66,6 млрд грн, або на 20,0%, що є позитивним результатом зростання інвестицій у згадану галузь (рис. 1).

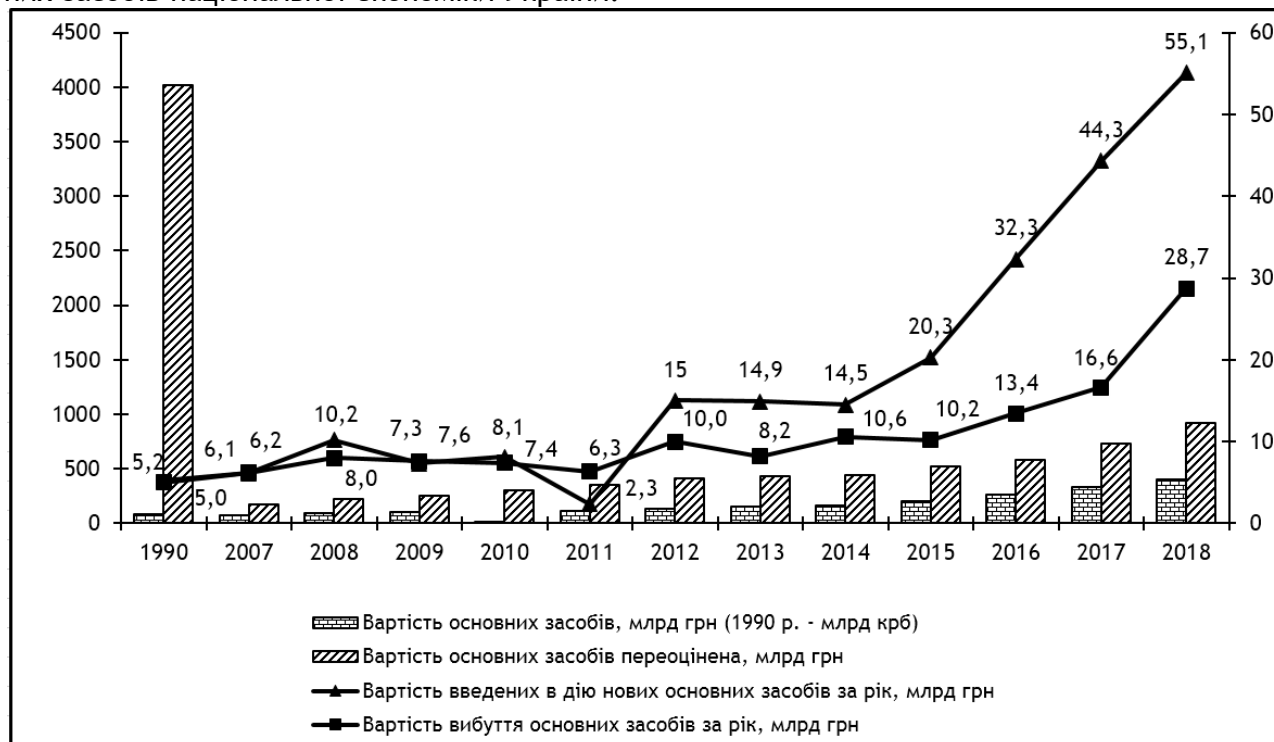

Рис. 1. Динаміка основних показників стану основних виробничих засобів сільського господарства

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

За останні п'ять років вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг зросла у понад 2,4 раза - від 167,3 до 399,5 млрд грн. При цьому варто зазначити, що основою зростання, крім інвестицій, були інфляційні процеси. За цей період часу значно підвищилися ціни на промислову продукцію, будівельно-монтажні роботи, що зв'язано з курсом гривні, який впав більше ніж утричі.

Якщо ж порівнювати вартість основних виробничих засобів сільського господарства з показниками 1990 р. України в складі Радянського Союзу, то вражає суттєва різниця між показниками, приведеними нами до співрозмірних - 4014,0 млрд грн (ціни 2018 р.) у 1990 р. та фактично обрхованих 399,5 млрд грн у 2018 р., або в 10 разів менше.

За власними розрахунками, реальна ринкова (справедлива) вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та на-

дання пов'язаних із ними послуг на кінець 2018 р. мала б становити 923,6 млрд грн, або більше як удвічі від даних Державної служби статистики України - 399,5 млрд грн. Звідси, амортизаційні відрахування, що відображаються у собівартості сільськогосподарської продукції, були б не 28,7 млрд грн (дані Держстату), а реальна необхідна величина для розширеного відтворення була б $923,6 \times 0,07 = 64,7$ млрд грн. Тобто у собівартість сільськогосподарської продукції в 2018 р. не було включено додатково 36,0 млрд грн.

Наслідком недооцінки галузевих основних засобів стали знівельовані абсолютні та відносні фінансово-економічні показники сільськогосподарської діяльності, зокрема амортизаційні відрахування, собівартість, фінансовий результат та рентабельність. Це сталося тому, що понад 22 роки, ще з 1996 р., у сільськогосподарському виробництві не проводилася індексація основних засобів. Відсутність дієвої практики переоцінки основних засобів у сільськогосподар-

ських підприємств пояснюється недоліками нормативно-правового забезпечення цього процесу, зокрема обов'язковістю незалежної експертної оцінки основних засобів для їх переоцінки в обліку.

Важливим економічним елементом, який визначає показники результативності аграрного виробництва, виступають основні засоби, зокрема їх вартісні параметри. Реальна вартість основних засобів визначає фінансово-майновий стан підприємства. Вартість основних засобів у частині амортизаційних відрахувань є складовою собівартості сільськогосподарської продукції, яка позначається на фінансових результатах і рентабельності аграрного виробництва.

Аналізуючи амортизаційні відрахування й оновлення основних засобів сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг порівняно з іншими секторами національної економіки, а саме з основними засобами у промисловості та основними засобами у діяльності транспорту і зв'язку, відзначаємо у цілому досить добрий їх стан. Ступінь зносу основних засобів у сільському

господарстві у 2018 р. становив лише 35,1%, при тому що цей показник для промисловості знаходиться на рівні 66,4%, а для транспорту і зв'язку - 62,9%. Порівняно з відповідними показниками 1990 р. зношеність основних засобів сільського господарства, промисловості, транспорту та зв'язку у 2018 р. на 10-15% вища (рис. 2).

При цьому, у 2018 р. розмір амортизаційних відрахувань у сільському господарстві становив 27,9 млрд грн, або 7,0 % від загальної вартості основних засобів. Це майже на 50% більше, ніж рік тому - у 2017 р. було лише 19,0 млрд грн. Якщо взяти до уваги, що протягом 2018 р. було введено в дію нових основних засобів на 55,1 млрд грн, а вибуло лише 28,7 млрд грн, то складається досить парадоксальна ситуація щодо реального стану визначення ринкової (справедливої) вартості основних засобів, оскільки вибувають основні засоби, які обліковуються в цінах їх придбання, а це 10-15-20 років тому, або й старше, а придбаваються вони вже у сьогоднішніх цінах.

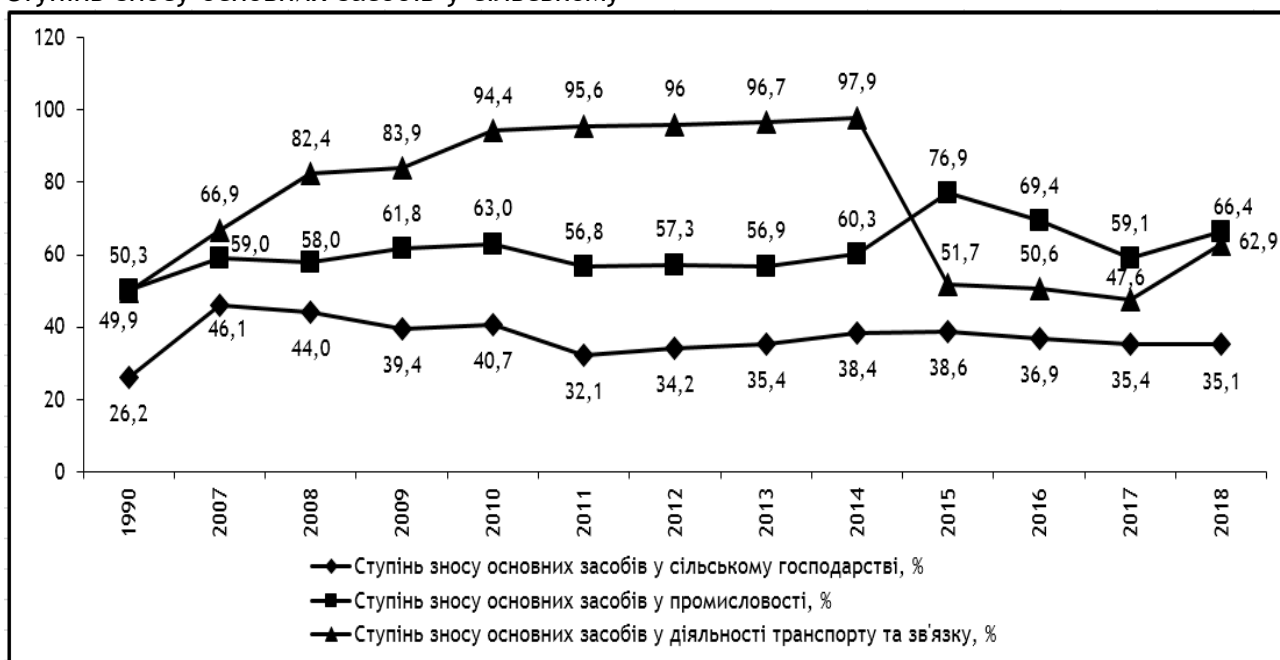

Рис. 2. Ступінь зносу основних засобів сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг порівняно з іншими галузями

Джерело: Дані Державної служби статистики України.

Приведені розрахунки підтверджують невідповідність амортизаційних відрахувань витратам основного аграрного капіталу і потребам його відтворення. Це зумовлено відсутністю дієвої практики переоцінки сільськогосподарських основних засобів, тоді як суб'єктами економічної діяльності інших

галузей здійснюється переоцінка свого майна. Так, за останні 10 років основні засоби у сільському господарстві були дооцінені лише на 43 %, тоді як в інших галузях національної економіки - майже у 9 разів, зокрема в промисловості - у 6,3 раза. Питання переоцінки сільськогосподарського майна актуа-

лізується в умовах постійної інфляції при досить високих темпах зростання цін на галузеві основні засоби.

Структура функціонуючого аграрного капіталу в Україні характеризується певними диспропорціями не на користь основних виробничих засобів і нематеріальної складової, частка яких залишається порівняно стабільно низькою, що не відповідає збалансованості всіх факторів сільськогосподарського виробництва. За розрахунками, вартість основних засобів у структурі спожитого аграрного капіталу сільськогосподарських підприємств за останні 12 років (2007-2018 рр.) не перевищує 30 % (у межах 20-30 %). Між тим відомо, що за структурної комплексності всіх факторів сільськогосподарського виробництва частка основних засобів має становити не менше 40 %.

До основних механізмів державного регулювання ринкової економіки відносять бюджетно-податкову політику. З 1999 р. в Україні з метою стимулювання розвитку вітчизняного аграрного виробництва для сільськогосподарських виробників було встановлено пільговий режим оподаткування. Проте останнім часом фінансистами країни порушується питання про скасування податкових пільг та державної підтримки для сільськогосподарських виробників. Одним з основних аргументів на користь цього вказується відносно високий рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Разом із тим більш глибокий аналіз свідчить про ілюзорність такої прибутковості в сільському господарстві. Причина цьому - невідповідність реально спожитого основного капіталу нарахованим амортизаційним відрахуванням, які б мали забезпечувати його відтворення. У свою чергу, занижені розміри амортизаційних відрахувань аналогічно позначаються на собівартості продукції, що призводить до штучного завищення фінансових результатів та рентабельності сільськогосподарської діяльності.

Як приклад, за даними Державної служби статистики України коефіцієнт індексації (переоцінки) основних засобів у 2018 р. національної економіки взагалі становив 1,184, окремо для промисловості - 1,296, а для сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг - лише 1,016, або в 16-28 разів менше!

Для дещо ширшого розуміння наведемо кілька цифр. Так, вартість основних засобів

сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг - 4,1% від загальної вартості, вартість капітальних інвестицій сільського господарства у загальній - 11,2%, вартість валової доданої вартості сільського господарства у загальній - 11,9 %. Звідси висновок - що вартість основних виробничих засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг майже втричі занижена!

Проведені розрахунки темпів оновлення та нарощування основного капіталу в сільському господарстві за показником порівнянної приведенної вартості основних засобів свідчать, що їх параметри не відповідають потребам відтворення. Варто зазначити, що в 2011-2018 рр. намітилася позитивна тенденція до нарощування основного аграрного капіталу - в межах 5-10 % до рівня попереднього року. Примітно, що за аналізований період у сільському господарстві спостерігалися досить високі темпи надходження основних засобів, які перевищують відповідні показники в інших галузях національної економіки. Паралельно з цим відбувається активне вибуття основних засобів шляхом їх продажу чи ліквідації застарілих об'єктів, зумовлене наявністю спрацьованої техніки при досить високій пропозиції нових зразків, непридатністю до експлуатації та економічною недоцільністю використання значної кількості будівель і споруд. Однак за активного руху й оновлення активної частини галузевих основних засобів, враховуючи попередні втрати галузевого основного капіталу і накопичення фізично та морально зношених об'єктів, фактичних темпів приросту і параметрів відтворення недостатньо для формування матеріально-технічної бази сільського господарства відповідно до потреби, що забезпечує конкурентні переваги вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

Розвиток аграрного виробництва потребує наявності та структурної збалансованості матеріально-технічної бази, яка б відповідала світовим стандартам і сучасним вимогам щодо новітніх технологій. Зростання рівня капіталозабезпеченості сільського господарства, відповідність складу основних засобів кращим світовим зразкам, розвиток на інноваційній основі техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарського виробництва є першочерговими стратегічними завданнями.

Проведені розрахунки визначення нормативної потреби в основних засобах на виробництво сільськогосподарської продукції на період до 2025 р. демонструють суттєве зростання вартості основних виробничих засобів як у цілому, так і по видах. Обґрунтування перспективної потреби сільського господарства в основних виробничих засобах на період до 2025 р. здійснено з використанням даних щодо перспективних площ посіву та урожайності сільськогосподарських культур, поголів'я тварин та їх продуктивності, обсягів виробництва окремих видів продукції. Економічним інструментом узгодження перспектив розвитку сільського господарства та потреби в засобах праці стала нормативна потреба окремих видів основних засобів на виробництво конкретних видів продукції.

При визначенні нормативної потреби була встановлена розрахункова вартість основних засобів на кінець 2018 р., а також окремо вартість для сільськогосподарських підприємств та господарств населення. Загальна вартість для всіх категорій госпо-

дарств у 2020 р. становитиме 1734,4 млрд грн, у 2025 р. - 2224,4 млрд грн, що відповідно у 1,9 та 2,4 раза більше, ніж реальна справедлива, або ринкова вартість, що склалася на кінець 2018 р. (табл. 2).

Основна проблема полягає в тому, що наявних обсягів інвестування недостатньо для забезпечення необхідної моделі відтворення галузевих основних виробничих засобів. Забезпеченість сільського господарства основними виробничими засобами не відповідає потребам виробництва. Так, у 2018 р. в сільськогосподарських підприємствах фактична наявність основних засобів із розрахунку на 1 га угідь порівняно з нормативною їх потребою становила лише близько п'ятої частини.

Ситуація, що склалася з ресурсним забезпеченням господарських формувань, свідчить про потребу в модернізації основних засобів, відновленні втраченого технічного потенціалу та його подальшого розвитку, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва.

2. Нормативна потреба в основних засобах на виробництво сільськогосподарської продукції на період до 2025 р., млрд грн [8]

Вид основних засобів	Наявність основних засобів у сільському господарстві (з мисливством) за первісною вартістю		Нормативна потреба в основних виробничих засобах за категоріями господарств					
			сільськогосподарські підприємства		домогосподарства у сільській місцевості		усі категорії господарств	
			Рік					
	2018 (на кінець року)		2020	2025	2020	2025	2020	2025
факт	розрах.							
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	166,4	418,4	553,3	706,0	228,0	291,0	781,3	997,0
Машини та обладнання	114,5	287,0	392,7	512,0	162,0	206,7	554,7	718,7
Транспортні засоби	27,9	69,3	85,8	109,6	35,4	45,2	121,2	154,8
Продуктивна худоба	44,3	44,3	60,0	76,5	24,9	31,7	84,9	108,2
Багаторічні насадження	8,3	8,3	12,2	15,7	4,9	6,4	17,1	22,1
Вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та ін.	38,1	96,3	124,0	158,2	51,2	65,4	175,2	223,6
Усього	399,5	923,6	1228,0	1578,0	506,4	646,4	1734,4	2224,4

Джерело: Дані Державної служби статистики України та власні розрахунки.

Недооцінка основних засобів аграрного сектору призводить до штучного завищення результативності сільськогосподарської діяльності. При цьому рівень переоцінки (індексації) основних засобів інших галузей національної економіки в разі перевищує цей показник у сільському господарстві, відповідно впливаючи на «відносне» зниження рентабельності операційної діяльності підприємств інших сфер («відносне» щодо показників сільського господарства).

Висновки. У нинішніх умовах сільське господарство потребує прискореного оновлення сільськогосподарського виробництва. Існуючі механізми та рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників малих у середніх розмірів поки що не в змозі забезпечити необхідні темпи такого оновлення. З метою розв'язання існуючих проблем доцільно:

- створити сприятливі умови для організації спільних підприємств сільськогосподарського машинобудування та ліцензійного

виробництва іноземних зразків техніки на території України;

- запровадити ефективнішу модель розвитку агролізингу, спрямовану на прискорення техніко-технологічного оновлення галузі;

- розширити мережу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів спільного використання сільськогосподарської техніки для господарств населення та сімейних фермерських господарств;

- підвищити дієвість системи інженерно-технічного забезпечення сільського господарства, зокрема шляхом удосконалення її організації та управління на місцях виконання робіт;

- запровадити практику постійної переоцінки основних засобів сільського господарства при застосуванні прискореної амортизації;

- розширити стимулювання техніко-технологічного розвитку фермерських підприємств за допомогою реалізації бюджетних програм державної підтримки сільського господарства.

Список бібліографічних посилань

1. Андрийчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Білоусько Я. К., Товстоляк В. Л. Удосконалення техніко-технологічного оснащення аграрного виробництва. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 59 с.
3. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Київ : «Ника-Центр», 2000. 512 с.
4. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Пугачов М. І. та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 600 с.
5. Єрмаков О. Ю., Труш Н. І. Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2012. 173 с.
6. Іванишин В. В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 350 с.
7. Лукинов И. И. Воспроизводство и цены : монографія. Москва : «Экономика», 1977. 431 с.
8. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Моголова М. М. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 5-12.
9. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України : посібник / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Вишневецька О. В. та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 144 с.
10. Моголова М. М. Основні засоби сільськогосподарських підприємств : стан, оцінка, відтворення : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 404 с.
11. Олійник О. В., Калашникова Т. В. Державна підтримка матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2012. № 7. С. 95-100.
12. Підлісецький Г. М., Товстоляк В. Л., Бурилко А. В. Матеріально-технічна база аграрного виробництва: стан та проблеми відтворення. *Агроінком*. 2008. № 5-6. С. 34-39.
13. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / [Я. К. Білоусько, В. О. Бурилко, В. О. Галушко та ін.] ; за ред. Я. К. Білоуська. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2007. 216 с.
14. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.

References

1. Andriichuk, V.H. (2013). *Ekonomika pidpriemstv ahro-promyslovoho kompleksu: pidruchnyk [Economics of enterprises of agro-industrial complex: textbook]*. Kyiv: KNEU [In Ukrainian].
2. Bilousko, Ya.K. & Tovstopiat, V.L. (2012). *Udoskonalennia tekhniko-tekhnolohichnoho osnashchennia ahrarnoho vyrobnytstva [Improvement of technical and technological equipment of agrarian production]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
3. Blank, I.A. (2000). *Upravlenie formirovaniem kapitala [Management of capital formation]*. Kyiv: "Nika-Centr" [In Russian].
4. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V., Puhachov, M.I., et al. (2018). *Dovidnyk ekonomista silskohospodarskoho pidpriemstva [Handbook of economist of agricultural enterprise]*. Yu.O. Lupenko & O.V. Zakharchuk (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
5. Yermakov, O.Yu. & Trush, N.I. (2012). *Resursno-tekhnichne zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia [Resource and technical support of agricultural enterprises: monograph]*. Kyiv: TsP "Komprynt" [In Ukrainian].
6. Ivanyshyn, V.V. (2011). *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady vidtvorennia i efektyvnoho vykorystannia tekhnichnoho potentsialu ahrarnoho vyrobnytstva: monohrafiia [Organizational and economic principles of reproduction and effective use of the technical potential of agricultural production: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
7. Lukinov, I.I. (1977). *Vosproizvodstvo i ceny: monografiia [Reproduction and prices: monograph]*. Moscow: "Jekonomika" [In Russian].
8. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V., & Mohylova, M.M. (2017). *Naukove zabezpechennia tekhniko-tekhnolohichnoho onovlennia ahrarnoho vyrobnytstva v Ukraini [Scientific support of technical and technological updating of agrarian production in Ukraine]*. *Ekonomika APK*, 5, pp. 5-12 [In Ukrainian].
9. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V., Vyshnevetska, O.V., et al. (2015). *Materialno-tekhnichne zabezpechennia silskoho hospodarstva Ukrainy: posibnyk [Material and technical support of agriculture of Ukraine: manual]*. Yu.O. Lupenko and O.V. Zakharchuk (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
10. Mohylova, M.M. (2016). *Osnovni zasoby silskohospodarskykh pidpriemstv: stan, otsinka, vidtvorennia: monohrafiia [Fixed assets of agricultural enterprises: state, evaluation, reproduction: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

15. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки / Я. К. Білоусько, В. Л. Товстопят, М. М. Могилова та ін. Київ : ННЦ ІАЕ, 2008. 132 с.

16. Саблук П. Т., Могилова М. М. Ціновий паритет в АПК як економічна основа техніко-технологічного переоснащення сільськогосподарського виробництва. *Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України* : збірник наук. пр. / ДНУ «Український науково-дослідний інститут прогнозування та випробування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва імені Леоніда Погорілого» (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого); Редкол.: В. Кравчук (голов. ред.), М. Луценко та ін. Дослідницьке, 2014. Вип. 18 (32). Кн. 1. С. 29-38.

17. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 218 с.

18. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / за ред. Г. М. Підлісецького. Київ : ІАЕ УААН, 2001. 428 с.

19. Хикс Дж. Р. Стоимість і капітал; пер. с англ. / общ. ред. и вступ. сл. Р. М. Энтова / Дж. Р. Хикс. Москва : Издательская группа «Прогресс», 1993. 488 с.

20. Modern Machines In Agriculture. URL : http://www.befarmex.com/files/292_Chapter%20N.2%20MODERN%20MACHINES%20IN%20AGRICULTURE%20-%20SPAIN.pdf.

11. Oliinyk, O.V. & Kalashnykova, T.V. (2012). Derzhavna pidtrymka materialno-tekhnichnoho zabezpechennia ahrarnykh pidpryemstv [State support of logistical support of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 95-100 [In Ukrainian].

12. Pidlisetskyi, H.M., Tovstopyat, V.L., & Burylko, A.V. (2008). Materialno-tekhnichna baza ahrarnoho vyrobnytstva: stan ta problemy vidtvorennia [Material and technical base of agricultural production: state and problems of reproduction]. *Ahroikom*, 5-6, pp. 34-39 [In Ukrainian].

13. Bilousko, Ya.K., Burylko, V.O., Halushko, V.O., et al. (2007). *Problemy realizatsii tekhnichnoi polityky v ahropromyslovomu kompleksi [Problems of implementation of technical policy in the agro-industrial complex]*. Ya.K. Bilousko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

14. Hadzalo, Ya.M., Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., et al. (2016). *Rozvytok ekonomiky silskoho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015 rr. : naukova dopovid [Development of the economy of agriculture of Ukraine in 2011-2015: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

15. Bilousko, Ya.K., Tovstopyat, V.L., Mohylova, M.M., et al. (2008). *Rozvytok rynku silskohospodarskoi tekhniki [Development of agricultural machinery market]*. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].

16. Sabluk, P.T. & Mohylova, M.M. (2014). Tsinovyi parytet v APK yak ekonomichna osnova tekhniko-tekhnologichnoho pereosnashchennia silskohospodarskoho vyrobnytstva [Price parity in agroindustrial complex as an economic basis of technical and technological re-equipment of agricultural production]. *Tekhniko-tekhnologichni aspekty rozvytku ta vyprobuvannia novoї tekhniki i tekhnologii dlia silskoho hospodarstva Ukrainy: zbirnyk nauk. pr. - Technical and technological aspects of development and testing of new equipment and technologies for Ukrainian agriculture: collection of scientific articles. Doslidnytske*, 18 (32), Vol. 1, pp. 29-38 [In Ukrainian].

17. Lupenko, Yu.O. & Mesel-Veseliak, V.Ya. (Eds.) (2012). *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020]*. (2nd ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

18. Pidlisetskyi, H.M. (Ed.) (2001). *Formuvannia rynkiv materialnykh resursiv APK [Formation of markets for agricultural materials resources]*. Kyiv: ІАЕ УААН [In Ukrainian].

19. Hiks, Dzh.R. (1993). *Stoimost i kapital [Cost and capital]*. (Trans.). R.M. Jentov (Ed.). Moscow: Izdatelskaja gruppa "Progress" [In Russian].

20. Modern machines in agriculture (n.d.). Retrieved from: http://www.befarmex.com/files/292_Chapter%20N.2%20MODERN%20MACHINES%20IN%20AGRICULTURE%20-%20SPAIN.pdf [In English].

Zakharchuk O.V. Current state and prospects of development of fixed production assets in agriculture

The purpose of the article is to substantiate a necessity and main directions of development and updating of fixed production assets of agricultural production in Ukraine.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: dialectical methods of cognition of processes and phenomena; monographic method (for analysis of development and provision of agriculture with fixed production assets); empirical method (for complex assessment of current state of the research object); comparative analysis (for identifying problems and goals of material and technical provision in Ukraine and its neighbouring countries); abstract and logical method (for generalization and formulation of conclusions).

Research results. There were developed theoretical and methodological foundations, which cover basic directions for providing reproduction and updating of fixed production assets, raising the level of technical and technological equipment of agrarian production, timeless and full provision of agriculture with material resources. Current state and prospects of fixed assets' development in Ukraine were analysed. On basis of the research of supply problems of fixed assets for agricultural production, especially their active component, scientific and substantiated proposals on improvement of material and technical provision of agricultural enterprises were developed.

Elements of scientific novelty. As elements of scientific novelty were further developed theoretical provisions on material and technical development in agriculture based on the modernization of material and technical base of agricultural enterprises, taking into account achievements of scientific and technological progress, accelerating solutions of important problems in further production intensification, which will promote the introduction of advanced technologies and increase of labour productivity.

Practical significance. Calculations on determining a regulatory need for fixed production assets for agricultural production for the period up to 2025 were carried out. Proposals were developed to increase the actual capitalization of agricultural enterprises, which will enable, in particular, the attraction of additional credit and investment resources. Tabl.: 2. Figs.: 2. Refs.: 20.

Keywords: fixed production assets; technical and technological updating; material and technical base; regulatory need; amortization; modernization.

Zakharchuk Oleksandr Vasylovych - doctor of economic sciences, senior research fellow, head of the department of investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Захарчук А.В. Современное состояние и перспективы развития основных производственных средств сельского хозяйства

Цель статьи - обосновать необходимость и основные направления развития и обновления основных средств сельскохозяйственного производства в Украине.

Методика исследования. Используются методы: диалектические познания процессов и явлений; монографический (анализ развития и обеспечения сельского хозяйства основными производственными средствами); эмпирический (по комплексной оценке современного состояния объекта исследования); сравнительного анализа (определены проблемы и цели материально-технического обеспечения в государствах-соседах и в Украине); абстрактно-логический (обобщение и формулирование выводов).

Результаты исследования. Разработаны теоретические и методические основы, предусматривающие основные направления обеспечения воспроизводства и обновления основных производственных средств, повышение уровня технико-технологического оснащения аграрного производства, своевременного и в полном объеме обеспечения сельского хозяйства материальными ресурсами. Проанализированы современное состояние и перспективы развития основных производственных средств в Украине. На основе исследования проблем с поставками - основных средств для сельскохозяйственного производства, особенно их активной составляющей, разработаны научно обоснованные предложения по улучшению материально-технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий.

Элементы научной новизны. Получили дальнейшее развитие теоретические положения относительно материально-технического развития в сельском хозяйстве, в основу которых положены модернизация материально-технической базы сельскохозяйственных предприятий с учетом достижений научно-технического прогресса, ускорение решения важных задач по дальнейшей интенсификации производства, что будет способствовать внедрению прогрессивных технологий, повышению производительности труда.

Практическая значимость. Проведены расчеты определения нормативной потребности в основных средствах на производство сельскохозяйственной продукции на период до 2025 г. Разработаны предложения по повышению фактической капитализации сельскохозяйственных предприятий, что позволит, в частности, привлечь дополнительные кредитные и инвестиционные ресурсы. Табл.: 2. Илл.: 2. Библиогр.: 20.

Ключевые слова: основные производственные средства; технико-технологическое обновление; материально-техническая база; нормативная потребность; амортизация; модернизация.

Захарчук Александр Васильевич - доктор экономических наук, старший научный сотрудник, заведующий отделом инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Стаття надійшла до редакції 12.10.2019 р.

Фахове рецензування: 14.10.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Захарчук О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 49 – 57.

* * *

Новини АПК

В Україні вже перевищено минулорічний збір зернових

Станом на 12 листопада поточного року українські аграрії зібрали 70,8 млн тонн зерна з площі 14,6 млн га (96%) при середній врожайності 48,4 ц/га. Такий показник вже перевищив результат урожаю зернових за 2018 рік, коли валовий збір склав 70,1 млн тонн.

Відповідно зібрано:

- пшениці - 28,1 млн тонн (більше на 3,5 млн тонн проти минулого року);
- кукурудзи на зерно - кукурудзи - 30,8 млн тонн (на рівні минулого року);
- ячменю - 8,9 млн тонн (більше на 1,6 млн тонн);
- жита - 333 тис. тонн (менше на 60 тис. тонн);
- вівса - 444 тис. тонн (більше на 26 тис. тонн);
- гороху - 572 тис. тонн (менше на 203 тис. тонн);
- гречки - 89 тис. тонн (менше на 50 тис. тонн);
- проса - 159 тис. тонн (більше на 84 тис. тонн).

Найбільший вал зерна намолотили аграрії у Вінницькій (5,8 млн тонн), Полтавській (5,4 млн тонн), Черкаській (4,4 млн тонн), Харківській (4,3 млн тонн) областях.

Щодо збирання технічних культур, то соняшнику намолочено 14,5 млн тонн на площі 5,8 млн га (99%), сої - 3,7 млн тонн на площі 1,6 млн га (99%), цукрових буряків зібрано 9,0 млн тонн на площі 205 тис. га (93%).

За даними областей, під урожай 2020 року озимі культури на зерно посіяні на площі 6,9 млн га, або 95% до прогнозу, з них:

- озимої пшениці - 5,9 млн га, або 95% до прогнозу;
- жита - 121 тис. га, або 99% до прогнозу;
- озимого ячменю - посіяно 906 тис. га, або 99% до прогнозу.

Крім того, озимого ріпаку посіяно 1,1 млн га, або 101% до прогнозу.

Прес-служба Мінекономіки